

natuurtoets

Quickscan natuurtoets ziekenhuis Meppel

Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwet- en regelgeving

Opdrachtgever

Rho Adviseurs

Status

Concept

Zuiderzeelaan 53
8017 JV Zwolle

T (038) 423 64 64
E info@ecogroen.nl
I www.ecogroen.nl

Colofon

Titel

Quickscan natuurtoets ziekenhuis Meppel

Subtitel

Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwet- en regelgeving

Projectcode	Datum	Status
20-502	9 december 2020	Concept

Auteur(s)

M. Boerhof en M. van der Sluis

Tweede lezer

H. Scholten

Opdrachtgever

Rho Adviseurs bv

© Ecogroen bv

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, mits onder vermelding van bron en status.

Boerhof, M. en Van der Sluis, M. (2020). Quickscan natuurtoets ziekenhuis Meppel. Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwet- en regelgeving. Rapport 20-502. Ecogroen bv, Zwolle.

Inhoud

Samenvatting	1
1. Inleiding	3
1.1 Aanleiding en doelstelling	3
1.2 Huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen	3
1.3 Leeswijzer	4
2. Kader en methode	5
2.1 Juridisch kader	5
2.2 Onderzoeksmethode	6
3. Gebiedsbescherming	8
3.1 Natura 2000	8
3.2 Natuurnetwerk Nederland (NNN)	9
3.3 Houtopstanden	9
4. Soortbescherming	10
4.1 Flora	10
4.2 Zoogdieren	10
4.3 Grondgebonden zoogdieren	13
4.4 Vogels	16
4.5 Amfibieën	22
4.6 Overige soortgroepen	22
5. Geraadpleegde bronnen	23

Samenvatting

Aanleiding en doelstelling

Rho Adviseurs begeleidt de transformatie van het voormalige ziekenhuis in Meppel naar een nieuwe functie. Hiervoor is een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Omdat uitvoering van dit plan negatieve gevolgen kan hebben voor beschermde natuurwaarden, dient dit initiatief getoetst te worden aan het natuurbeschermingsrecht.

Op verzoek van Rho Adviseurs heeft Ecogroen een quickscan natuurtoets uitgevoerd om inzicht te krijgen in mogelijke effecten op aanwezige natuurwaarden door de uitvoering van het beoogde plan.

Gebiedsbescherming

- Gezien de aard van de beoogde plannen zijn - met uitzondering van het onderdeel stikstof - negatieve effecten (oppervlakteverlies en verstoring) op instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden uitgesloten.
- De provinciale regels van Drenthe het Natuurnetwerk Nederland (NNN) gelden alleen voor ruimtelijke ontwikkelingen in het NNN waarbij wordt afgeweken van het bestemmingsplan. Er is geen sprake van een bestemmingsplanwijziging in het NNN, waardoor vervolgstappen ten aanzien van het NNN niet aan de orde zijn.
- De houtopstand in het projectgebied conflicteert niet met de Wnb onderdeel houtopstanden. Er is geen kapmelding, ontheffing voor herplant en/of compensatie nodig. Naast bescherming van houtopstanden onder de Wnb kunnen wel kapregels van de gemeente Meppel van toepassing zijn.

Soortbescherming

- In aanwezige bebouwing in het plangebied zijn (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Bekend is dat de bebouwing in ieder geval een functie heeft als belangrijk winterverblijf voor gewone dwergvleermuis. Binnen het plangebied worden geen onmisbare vliegroutes en/of foeragegebieden verwacht.
- Er zijn waarnemingen van steenmarter bekend binnen het plangebied. Ruimten onder geplaatste containers vormen potentiële verblijfplaatsen voor de soort.
- Binnen de invloedssfeer van de plannen zijn nesten van huismus en ooievaar aangetroffen, soorten waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn. Ook zijn gedurende de broedtijd enkele algemene vogelsoorten broedend te verwachten binnen het plangebied en binnen de invloedssfeer van de plannen.
- Er zijn geen verblijfplaatsen/ groeiplaatsen van flora, amfibieën, reptielen, ongewervelden en vissen aangetroffen of te verwachten die bescherming genieten, uitgezonderd soorten waarvoor vrijstelling geldt in de provincie Drenthe.

Advies

- Door de sloop van de bebouwing gaan (potentiële) verblijfplaatsen van vleermuizen, huismus en steenmarter verloren. Ook verdwijnen mogelijk nesten van ooievaar in de omliggende openbare ruimte. Geadviseerd wordt om aanvullend onderzoek uit te laten voeren. Onderzoek bestaat uit meerdere bezoeken verspreid in de periode april-september. Wanneer verblijfplaatsen van vleermuizen, steenmarter en huismus door de werkzaamheden verloren gaan, is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk. Aan het verkrijgen van een ontheffing worden voorwaarden gesteld aan de periode van uitvoering (buiten de kwetsbare perioden), wijze van uitvoering (vooraf soorten verdrijven uit hun nest- of verblijfplaatsen) en daarnaast is het (tijdelijk) aanbrengen van vervangende nest- en verblijfplaatsen nodig. Voor het plan is uitzicht op ontheffing, waardoor de Wet natuurbescherming vaststelling van het bestemmingsplan niet in de weg staat.
- Werkzaamheden die broedbiotopen van aanwezige vogels beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. Dit is voor de meeste soorten mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering in elk geval op te starten in de periode voor 15 februari en na 15 december. Wanneer werkzaamheden binnen deze periode worden opgestart adviseren we om een broedvogelcontrole uit te voeren door een ter zake deskundige.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Rho Adviseurs begeleidt de transformatie van het voormalige ziekenhuis in Meppel naar een nieuwe functie. Hiervoor is een bestemmingsplanwijziging noodzakelijk. Omdat uitvoering van dit plan negatieve gevolgen kan hebben voor beschermde natuurwaarden, dient dit initiatief getoetst te worden aan het natuurbeschermingsrecht.

Op verzoek van Rho Adviseurs heeft Ecogroen een quickscan natuurtoets uitgevoerd om inzicht te krijgen in mogelijke effecten op aanwezige natuurwaarden door de uitvoering van het plan. Deze gegevens zal Rho Adviseurs gebruiken om een definitief plan uit te werken. In voorliggend rapport worden de methode en de uitkomsten van deze toetsing beschreven.

1.2 Huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen

Het plangebied is gelegen langs de Hoogeveenseweg in Meppel (zie figuur 1.1). Het plangebied bestaat uit voormalige ziekenhuisgebouwen (laag- en hoogbouw) en omliggende parkeerterreinen, begroeiing en bomen.

Figuur 1.1: Ligging van het plangebied (binnen rode omlijning) en de gebouwen met een sloophnominatie (blauwe arce-ring). Bron achtergrond: Geodata.nationaalgeoregister.nl.

De plannen bestaan uit de sloop van een deel van de gebouwen en het verwijderen van omliggende verharding en groen. Specifiek zijn er plannen voor de sloop van het hoofdgebouw van het ziekenhuis, gebouw voor revalidatiezorg (Reggersoord), twee technische ruimtes (K en X), verpleeggebouw (P), apotheek (T) en een fietsenhok (zie figuur 1.1). De exacte invulling van het bestemmingsplan is nog niet bekend.

1.3 Leeswijzer

Het kader waarbinnen de natuurtoets is uitgevoerd en de gebruikte methodiek zijn beschreven in hoofdstuk 2. Op basis van de verzamelde informatie volgt een beschrijving van te verwachten effecten op beschermde gebieden en houtopstanden (hoofdstuk 3) en beschermde soorten (hoofdstuk 4). Daarnaast is beschreven of en zo ja, welke vervolgstappen nodig zijn om overtreding van de Wet natuurbescherming te voorkomen.

2. Kader en methode

2.1 Juridisch kader

Wet natuurbescherming

De Wet natuurbescherming (Wnb) regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, soorten en houtopstanden (Overheid, 2020). In kader 2.1 geven we een samenvatting van de relevante wetteksten.

Kader 2.1 Wet natuurbescherming

Zorgplicht (artikel 1.11)

De Wet eist van iedereen zorgplicht voor de natuur. Zorgplicht is altijd van kracht, ook ten aanzien van niet beschermde natuur. Artikel 1.11 schrijft voor dat niemand moedwillig natuurgebieden of in het wild levende dieren of planten of hun directe leefomgeving mag verstoren, schaden of doden. Dit kan door het achterwege laten van een handeling of door het treffen van maatregelen ter voorkoming van schade of -als zelfs dat niet kan- de ontstane schade zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken. Een voorbeeld van voorzorg is het werken in de minst kwetsbare periode van soorten.

Natura 2000 (hoofdstuk 2)

Hoofdstuk 2 regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, bestaande uit Habitatrichtlijngebieden (HR) en Vogelrichtlijngebieden (VR). Per Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelen geformuleerd voor de bescherming van natuurlijke habitats, habitats van soorten en leefgebieden van vogels. Artikelen 2.1 tot en met 2.11 van de Wet regelen de bescherming van (de doelen voor) Natura 2000-gebieden. Artikel 2.7 verplicht om vooraf te beoordelen of plannen en projecten in of in de nabijheid van Natura 2000-gebieden significant negatieve effecten kunnen hebben op de voor deze gebieden geformuleerde doelen. Als uit de beoordeling blijkt dat geen effecten optreden dan kan een plan worden vastgesteld of is een vergunning voor een project of handeling niet nodig. Zijn significant negatieve effecten niet uit te sluiten dan is een nadere beoordeling nodig. Artikel 2.8 bevat de voorwaarden waaraan moet zijn voldaan voor het vaststellen van een plan of het verlenen van een vergunning. Het bevoegd gezag is meestal de provincie waar (het grootste deel van) de ingreep of handeling plaatsvindt, soms is dat het Rijk.

Soorten (hoofdstuk 3)

Hoofdstuk 3 regelt de bescherming van soorten. De bescherming van soorten is verdeeld over de artikelen 3.1, 3.5 en 3.10. Het betreft de bescherming van:

- Vogels zoals genoemd in de Vogelrichtlijn (artikel 3.1), in de praktijk vaak onderverdeeld in:
 - Vogels met jaarrond beschermde nesten, zoals huismus, gierzwaluw en buizerd.
 - Overige vogels, waarvan nesten alleen tijdens het broedseizoen zijn beschermd (periode van nestbouw, ei-leg, broeden en voeren van de jongen op het nest).
- Soorten (exclusief vogels) van de Habitatrichtlijn (bijlage IV) en de Verdragen van Bern (bijlage II) en Bonn (bijlage I), zoals bedoeld in artikel 3.5.
- Andere soorten (artikel 3.10), onderverdeeld in:
 - Soorten waarvoor geen vrijstelling geldt.
 - Soorten waarvoor -op basis van de betreffende provinciale verordening- vrijstelling van de verbodsbepalingen geldt.

Indien effecten niet zijn uit te sluiten moet -voorafgaand aan het vaststellen van een plan- zijn beoordeeld of er uitzicht is op het verkrijgen van een ontheffing. Als er aantoonbaar uitzicht is op het verkrijgen van een ontheffing dan kan het plan worden vastgesteld. Als bij ruimtelijke ingrepen verbodsbepalingen worden overtreden dan is het noodzakelijk om een ontheffing aan te vragen bij het bevoegd gezag, tenzij gewerkt kan worden volgens een goedgekeurde gedragscode. Het bevoegd gezag is meestal de provincie waar (het grootste deel van) de ingreep of activiteit plaatsvindt, soms is dat het Rijk. Voor het verkrijgen van een ontheffing moet zijn beschreven hoe de initiatiefnemer er voor zorgt dat schade aan beschermde soorten tot een minimum beperkt blijft, welke mitigerende en compenserende maatregelen nodig zijn, dat alternatieven ontbreken en aan welk wettelijk belang wordt voldaan.

Houtopstanden (hoofdstuk 4)

Hoofdstuk 4 regelt de bescherming van houtopstanden. Een bij Wet beschermde houtopstand betreft een zelfstandige eenheid van bomen, boomvormers, struiken, hakhout of griend buiten de bebouwde kom, die een oppervlakte grond beslaat van tien are of meer, of bestaat uit een rijbeplanting die meer dan twintig bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen. Voor het kappen (van een deel) van een beschermde houtopstand geldt meld- (artikel 4.2) en herplantplicht (artikel 4.3). Er geldt een verbod op de kap als het voornemen daartoe niet (maximaal een jaar en minimaal een maand) vooraf is gemeld bij bevoegd gezag. Binnen drie jaar moet dezelfde grond op bosbouwkundig verantwoorde wijze zijn herbeplant. De gemeenteraad stelt de grens bebouwde kom Wet natuurbescherming vast. Het bevoegd gezag is meestal de provincie waar (het grootste deel van) de ingreep plaatsvindt, soms is dat het Rijk. Provinciale staten kunnen in de provinciale verordening regels opnemen over de melding en de herplant, zoals herplant op andere gronden dan waar de (deels) geveld opstand stond.

Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro)

De bescherming van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is vastgelegd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro; Overheid, 2018) en uitgewerkt in provinciale verordeningen. In het Barro staat dat bij provinciale verordening gebieden moeten worden aangewezen die het NNN vormen. De ligging van die gebieden wordt geometrisch vastgelegd. Bij provinciale verordening worden in het belang van de bescherming, instandhouding en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden regels gesteld omtrent de inhoud van bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen. Voor nieuwe ontwikkelingen binnen en nabij het NNN, waarbij wordt afgeweken van het bestemmingsplan, geldt een 'nee, tenzij'-afweging. Dit houdt kortweg in dat significante aantasting van de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN niet toegestaan is. Regels voor beoordeling van effecten op het NNN zijn vastgelegd in provinciale verordeningen.

2.2 Onderzoeksmethode

Literatuuronderzoek

Om de aanwezigheid of te verwachten beschermde waarden in en in de nabijheid van het plangebied in beeld te brengen is gestart met een literatuuronderzoek. Hierbij is onderzocht of beschermde soorten bekend zijn in of in de directe omgeving van het plangebied. Hiervoor is onder andere gebruik gemaakt van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF). Tevens is bepaald of het plangebied gelegen is in of nabij beschermde gebieden (Natura 2000-gebieden en NNN).

Quickscan veldbezoek

De verzamelde informatie uit het literatuuronderzoek vormt de basis voor het veldbezoek dat op 6 november 2020 (15°C, weinig wind, droog en bewolkt) is uitgevoerd. Tijdens het veldbezoek zijn het plangebied en de directe omgeving onderzocht, waarbij aandacht is besteed aan beschermde soorten binnen de Wet natuurbescherming. Speciale aandacht is uitgegaan naar aanwezigheid van (mogelijke) jaarrond beschermde nesten van broedvogels in de bebouwing en bomen binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden. Daarnaast zijn bomen en bebouwing gecontroleerd op de geschiktheid als vaste verblijfplaats voor vleermuizen en grondgebonden zoogdieren zoals steenmarter.

Effectbeoordeling en bepalen vervolgstappen

Op basis van het uitgevoerde literatuuronderzoek en het veldbezoek is beoordeeld welke beschermde soorten (mogelijk) aanwezig zijn en is bepaald of het plangebied gelegen is in of nabij beschermde gebieden. Vervolgens is op basis van de plannen bepaald welke effecten kunnen optreden op beschermde soorten en gebieden en of vervolgstappen (zoals nader onderzoek, ontheffing- dan wel vergunningsaanvraag) vereist zijn.

3. Gebiedsbescherming

3.1 Natura 2000

Het plangebied ligt buiten Natura-2000 gebied. Het dichtstbijzijnde Natura 2000-gebied is De Wieden, dat op een afstand van vier kilometer ten westen van het plangebied ligt (zie figuur 2.1). Doordat het plangebied buiten de begrenzing van Natura 2000-gebieden is gelegen, kunnen directe negatieve effecten zoals oppervlakteverlies op voorhand worden uitgesloten. Indirecte negatieve effecten zoals verstoring door licht of geluid (tijdens de uitvoering van het plan) kunnen gezien de ruime afstand tot habitattypen en leefgebieden eveneens worden uitgesloten. Er zijn eveneens geen negatieve effecten op de hydrologie en waterkwaliteit te verwachten.

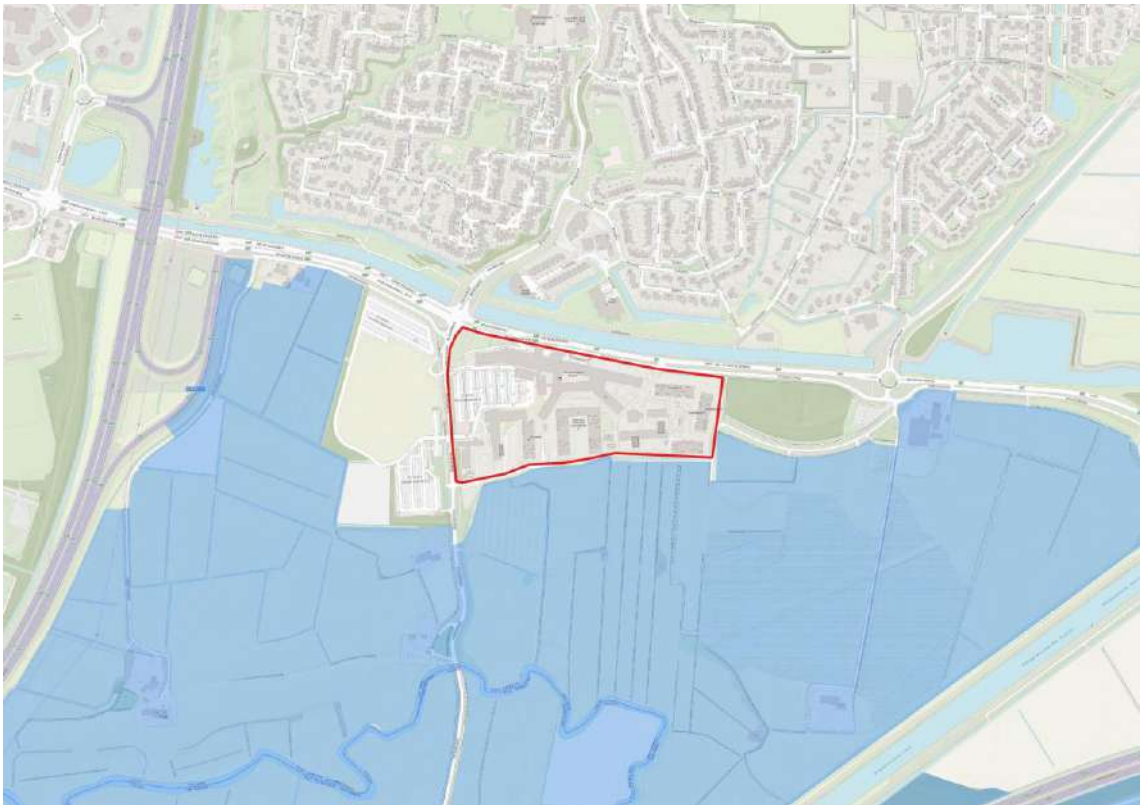
Alleen negatieve effecten als gevolg van stikstofdepositie tijdens de aanleg- en of gebruiksfase van het plan zijn op voorhand niet uit te sluiten. Het berekenen van en eventuele toename van stikstofdepositie is geen onderdeel van deze quickscan, omdat de exacte plannen nog niet bekend zijn. Ecogroen adviseert om een stikstofberekening uit te voeren wanneer de precieze invulling van het bestemmingsplan bekend is.

Figuur 3.1 Ligging plangebied (rode figuur) ten opzichte van Natura 2000-gebied De Wieden (groen).

3.2 Natuurnetwerk Nederland (NNN)

Ten oosten en zuiden van het plangebied ligt NNN-gebied, bestaande uit de beekdalgraslanden langs de Reest (zie figuur 3.2). De provinciale regels van Drenthe over het NNN gelden alleen voor ruimtelijke ontwikkelingen waarbij binnen het NNN wordt afgeweken van het bestemmingsplan (hier niet het geval). In het kader van goede ruimtelijke ordening is het wel van belang dat de wezenlijke kenmerken en waarden van het NNN niet worden aantast. Voor het NNN relevante aspecten als rust, donkerte of openheid van het landschap worden niet aangetast door voorgenomen plannen. Vervolgstappen ten aanzien van het NNN zijn hier niet aan de orde.

Figuur 3.2 Ligging plangebied (rode figuur) ten opzichte van NNN-gebied (blauw).

3.3 Houtopstanden

Na raadpleging van de kaart bebouwde kom Wet natuurbescherming van de gemeente Meppel, is gebleken dat het projectgebied binnen de grens van de 'bebouwde kom Wet natuurbescherming' ligt. Voor de kap van bomen binnen het plangebied is het beschermingsregiem van de Wet natuurbescherming onderdeel houtopstanden niet van toepassing. Wel gelden mogelijk de (kap)regels van de gemeente Meppel.

4. Soortbescherming

4.1 Flora

Tijdens het veldbezoek zijn geen in de Wet natuurbescherming beschermde plantensoorten of plantensoorten van de Rode Lijst aangetroffen. Op basis van de aangetroffen soortensamenstelling, de terreingesteldheid en bekende verspreidingsgegevens (NDFP, 2020) worden deze soorten ook niet verwacht. Het nemen van vervolgstappen ten aanzien van de soortgroep flora is in het kader van de Wet natuurbescherming niet aan de orde.

4.2 Zoogdieren

Vleermuizen

Het leefgebied van vleermuizen bestaat uit verblijfplaatsen, vliegroutes en foeragegebieden (zie ook kader 4.1). Hieronder worden deze onderdelen nader beschreven.

Kader 4.1 Vleermuizen

Verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen kunnen zich bevinden in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders et cetera en kunnen aanwezig zijn in de vorm van kraamverblijven / zomerverblijven, baltslocaties / paarverblijven en winterverblijven. Verstoring, beschadiging, vernietiging of het verwijderen van deze verblijfplaatsen is verboden.

Vliegroutes

Voor oriëntatie tijdens de trek van en naar hun verblijfplaatsen en foeragegebieden gebruiken vleermuizen veelal jarenlang dezelfde structuren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Foeragegebieden

Locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen, bomenrijen of boven water zijn van belang als foeragegebied voor vleermuizen. Foeragegebied van vleermuizen geniet binnen de Wet natuurbescherming echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

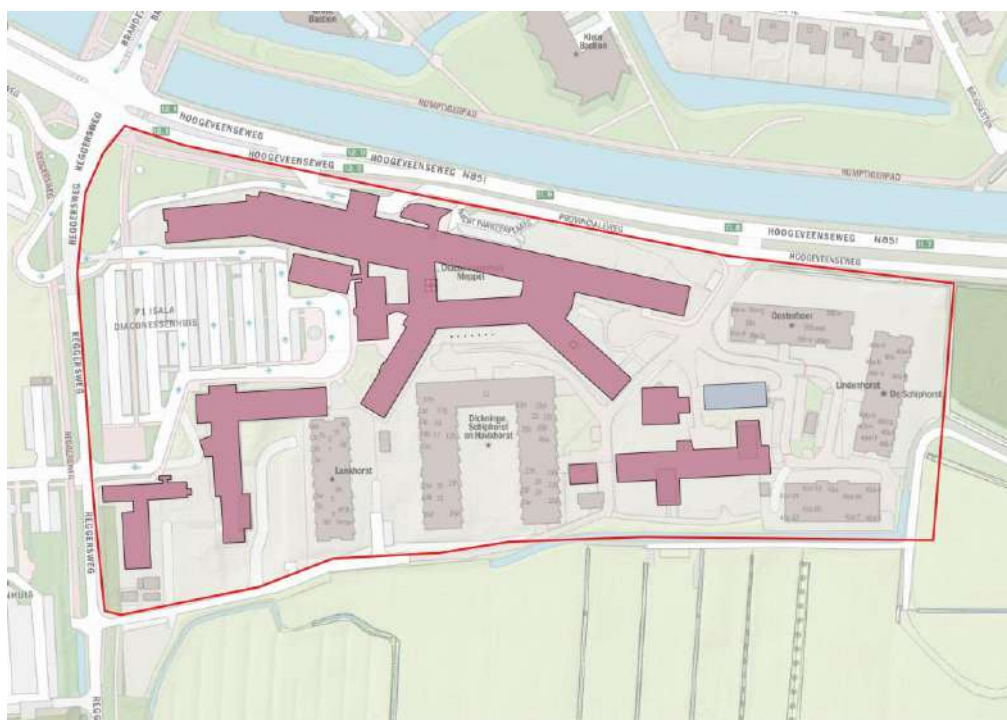
Verblijfplaatsen

Tijdens het veldbezoek zijn potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen als de gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis aangetroffen in de bebouwing binnen het plangebied. Potentiële verblijfplaatsen zijn aanwezig in de vorm van spouwmuren die toegankelijk zijn via open stootvoegen, openingen onder vensterbanken en kieren boven ramen (zie figuur 3.1 en 3.2). Aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen is in twee gebouwen al bevestigd door de vondst van vleermuisuitwerpselen van gewone/ ruige dwergvleermuis op enkele vensterbanken van het hoofdgebouw en de waarneming van belangrijke winterverblijven van gewone dwergvleermuis in het gebouw van Reggersoord en gebouw P door medewerkers van Ecogroen in 2020. Bomen met holten en/of spleten die als potentiële verblijfplaatsen kunnen dienen, ontbreken in het plangebied.

Door de sloop van de bebouwing gaan potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen verloren.

Figuur 4.1 Open stootvoegen en de ruimte tussen muren en daklijsten vormen een toegang tot potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen in de spouwmuur.

Figuur 4.2 Potentieel voor vleermuizen geschikte gebouwen (rode figuren).

Voor het wegnemen van verblijfplaatsen van vleermuizen is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming (of verklaring van geen bedenkingen¹) noodzakelijk. Hierbij is van belang dat de functionele leefomgeving van de aanwezige vleermuizen niet in gevaar komt. Het is noodzakelijk om de volgende actie(s) te ondernemen:

Aanvullend onderzoek

Aanvullend vleermuisonderzoek is noodzakelijk conform kennisdocumenten (BIJ12, 2017a en b) en landelijk vleermuisprotocol (Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, 2020). In deze situatie is het noodzakelijk om in de periode half mei tot en met september zes nachtelijke veldbezoeken te brengen om te bepalen wat de functie van de gebouwen is voor vleermuizen. Met de informatie die met gericht onderzoek wordt verzameld, kan maatwerk worden geleverd met betrekking tot de te nemen mitigerende maatregelen.

Mitigerende maatregelen (indien verblijfplaatsen aanwezig blijken te zijn)

Mochten in de te slopen bebouwing verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn (indien aangetoond door aanvullend onderzoek), dan zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- Bij aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen is het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk bij bevoegd gezag (provincie Drenthe). Hiervoor dient een activiteitenplan opgesteld te worden waarin duidelijk wordt welke functie het plangebied heeft voor vleermuizen, welke effecten optreden en op welke wijze effecten voorkomen worden. De looptijd van een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming is maximaal 20 weken.
- Bij de planning van de sloop dient rekening gehouden te worden met de seizoensactiviteit van vleermuizen om verstoring in de meest kwetsbare perioden (kraam-, paar- en of overwinteringsperiode) te voorkomen. De precieze planning is afhankelijk van de uitkomsten van het aanvullend onderzoek en de (verwachte) functie die het plangebied heeft voor vleermuizen. Normaliter is de meest geschikte periode voor het uitvoeren van sloopwerkzaamheden 1 oktober - 15 november en 1 april - 15 mei (weersafhankelijk).
- Voorafgaand aan de sloop is het noodzakelijk om de bebouwing ongeschikt te maken voor vleermuizen door tochtgaten te maken. Hiervoor zijn verschillende manieren zoals het maken van gaten in muren en het verwijderen van kozijnen en gevelplaten. Met een controle kan vervolgens gecheckt worden of de vleermuizen daadwerkelijk vertrokken zijn; NB: Het ongeschikt maken is alleen toegestaan met een ontheffing Wet natuurbescherming en volgens de voorschriften in de ontheffing.
- Ter vervanging van de te verwijderen verblijfplaatsen dienen vervangende verblijfplaatsen te worden gerealiseerd. Als tijdelijke voorziening om de periode tussen sloop en nieuwbouw te overbruggen, kunnen vleermuiskasten opgehangen worden. De kasten dienen in de meeste gevallen minimaal drie maanden voorafgaand aan de sloop geplaatst te worden. Daarnaast dienen in de nieuwbouw of in omliggende gebouwen permanente verblijven aangebracht te worden.
- Bovenstaande maatregelen dienen te worden uitgevoerd in overleg met een vleermuisdeskundige.

¹ Indien de Wet natuurbescherming aanhaakt in een Omgevingsvergunningprocedure.

Ontheffing voor vleermuizen wordt bij vrijwel alle aanvragen verleend. In deze specifieke situatie is uitzicht op ontheffing, omdat voldaan kan worden aan de voorwaarden voor het verlenen van ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming:

- In voorliggende situatie kan de functionaliteit van de leefomgeving gegarandeerd worden door het realiseren van nieuwe verblijfplaatsen voor vleermuizen in bijvoorbeeld de nieuwbouw en vleermuizen tijdens het uitvoeren van de sloopwerkzaamheden te ontzien door de bebouwing ongeschikt te maken voor vleermuizen.
- Het belang van de sloop van de bebouwing kan worden onderbouwd met het volgende belang: In het kader van de volksgezondheid of de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
- Het ontbreken van alternatieven kan onderbouwd worden door aan te geven dat vervangende nieuwbouw een duurzame oplossing vormt de ontstane ongewenste situatie.

Op basis van bovenstaande is aangetoond dat er uitzicht is op ontheffing: de Wet natuurbescherming staat vaststelling van het bestemmingsplan niet in de weg ten aanzien van gebouwbewonende vleermuizen.

Vliegroutes en foerageergebieden

Door aanwezigheid van opgaande lijnvormige structuren worden delen van het plangebied mogelijk (beperkt) gebruikt als foerageergebied en vliegroute voor soorten als gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis.

De werkzaamheden leiden niet tot verlies van onmisbare vliegroutes en/ of foerageergebieden. In de omgeving zijn voldoende alternatieve, geleidende elementen aanwezig in de vorm van singels en bebouwing die als vliegroute kunnen dienen. Ook zijn er in de omgeving voldoende alternatieve foerageergebieden, zoals watergangen, bomenlanen en stadsparkjes. Het slopen van (een deel van) de bestaande bebouwing geeft dan ook geen aanleiding schade te veronderstellen aan onmisbare vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen. Vervolgstappen voor vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen zijn niet aan de orde.

4.3 Grondgebonden zoogdieren

Steenmarter

Tijdens het veldbezoek zijn geen steenmarters of sporen van de soort waargenomen. In de directe omgeving van het plangebied zijn meerdere waarnemingen bekend van steenmarter (NDFP, 2020). Zo is steenmarter in 2020 centraal in het plangebied waargenomen. Het plangebied bevat mogelijk verblijfplaatsen van steenmarter in de vorm van ruimtes onder permanent geplaatste containers (zie figuur 3.3). Daarnaast wordt het plangebied gebruikt als foerageergebied van steenmarter. Van onmisbaar foerageergebied is geen sprake gezien de aanwezigheid van alternatief foerageergebied in de omgeving van het plangebied in de vorm van agrarisch grasland, groenstroken en overige bebouwing.

Figuur 4.3 Potentiële verblijfplaats steenmarter.

Door het verwijderen van de containers gaan mogelijk verblijfplaatsen van steenmarter verloren. Voor het wegnemen van verblijfplaatsen van steenmarter is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming (of verklaring van geen bedenkingen²) noodzakelijk. Hierbij is van belang dat de functionele leefomgeving van de aanwezige steenmarters niet in gevaar komt. Het is noodzakelijk om de volgende actie(s) te ondernemen:

Aanvullend onderzoek

Geadviseerd wordt om aanvullend onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van steenmarter binnen het plangebied. In voorliggende situatie kan het benodigde steenmarteronderzoek gecombineerd worden met het nachtelijke onderzoek naar vleermuizen. Hierbij wordt gelet op foeragerende steenmarters die een indicatie zijn voor de aanwezigheid van verblijfplaatsen. Door verspreid in de periode mei tot en met september het onderzoek uit te voeren ontstaat een betrouwbaar beeld van het terreingebruik van het plangebied door steenmarter.

Mitigerende maatregelen (indien verblijfplaatsen aanwezig blijken te zijn)

Mochten in de te slopen bebouwing verblijfplaatsen van steenmarter aanwezig zijn (indien aangetoond door aanvullend onderzoek), dan zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

² Indien de Wet natuurbescherming aanhaakt in een Omgevingsvergunningprocedure.

- Bij aanwezigheid van verblijfplaatsen van steenmarter is het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk bij bevoegd gezag (provincie Drenthe). Hiervoor dient een activiteitenplan opgesteld te worden waarin duidelijk wordt welke functie het plangebied heeft voor steenmarter, welke effecten optreden en op welke wijze effecten voorkomen worden. De looptijd van een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming is maximaal 20 weken.
- Bij de planning van de sloop dient rekening gehouden te worden met de seizoensactiviteit van steenmarter om verstoring in de meest kwetsbare periode (kraamperiode) te voorkomen. De precieze planning is afhankelijk van de uitkomsten van het aanvullend onderzoek en de (verwachte) functie die het plangebied heeft voor steenmarter. Normaliter is de periode augustus tot en met februari de meest geschikte periode voor het uitvoeren van sloopwerkzaamheden.
- Ter vervanging van de te verwijderen verblijfplaatsen dienen nieuwe verblijfplaatsen te worden gerealiseerd.
- Bovenstaande maatregelen dienen te worden uitgevoerd in overleg met een zoogdierdeskundige.

Ontheffing voor steenmarter wordt bij vrijwel alle aanvragen verleend. In deze specifieke situatie is uitzicht op ontheffing, omdat voldaan kan worden aan de voorwaarden voor het verlenen van ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming:

- In voorliggende situatie kan de functionaliteit van de leefomgeving gegarandeerd worden door het realiseren van nieuwe verblijfplaatsen voor steenmarter en steenmarters tijdens het uitvoeren van de sloopwerkzaamheden te ontzien door de werkzaamheden buiten de kwetsbare voortplantingsperiode uit te voeren.
- Het belang van de sloop van de bebouwing kan worden onderbouwd met het volgende belang: In het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden of van kleinschalige bouwactiviteiten, met inbegrip van het daarop volgende gebruik van het gebied of het gebouwde.
- Het ontbreken van alternatieven kan onderbouwd worden door aan te geven dat vervangende nieuwbouw een duurzame oplossing vormt de ontstane ongewenste situatie.

Op basis van bovenstaande is aangetoond dat er uitzicht is op ontheffing: de Wet natuurbescherming staat vaststelling van het bestemmingsplan niet in de weg ten aanzien van steenmarters.

Overige zoogdieren

Vaste verblijfplaatsen of onmisbaar leefgebied van overige zoogdieren die zijn opgenomen in de Habitatrichtlijn, de Verdragen van Bern en Bonn en nationaal beschermde soorten zonder provinciale vrijstelling worden op basis van het veldonderzoek, terreinkenmerken en bekende verspreidingsgegevens (NDFP, 2020) niet verwacht. Vervolgstappen voor deze soorten zijn niet aan de orde.

Wel zijn in het plangebied vaste verblijfplaatsen van een aantal algemeen voorkomende grondgebonden zoogdiersoorten te verwachten. Dit zijn onder andere huisspitsmuis en bosmuis. Bij de geplande ingrepen kunnen enkele verblijfplaatsen en/of exemplaren van deze grondgebonden zoogdieren geschaad worden. In voorliggende situatie geldt voor deze soorten in de provincie Drenthe vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Wet natuurbescherming, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze zoogdieren niet aan de orde is.

4.4 Vogels

Bij broedvogels wordt in de praktijk onderscheid gemaakt in twee categorieën met een verschillend beschermingsregime (zie kader 2.1).

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Van veel broedvogels zijn nesten alleen gedurende het broedseizoen beschermd. Voor een aantal vogelsoorten geldt dat de nestlocatie inclusief de functionele leefomgeving jaarrond beschermd zijn (zie kader 4.2).

Kader 4.2 Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

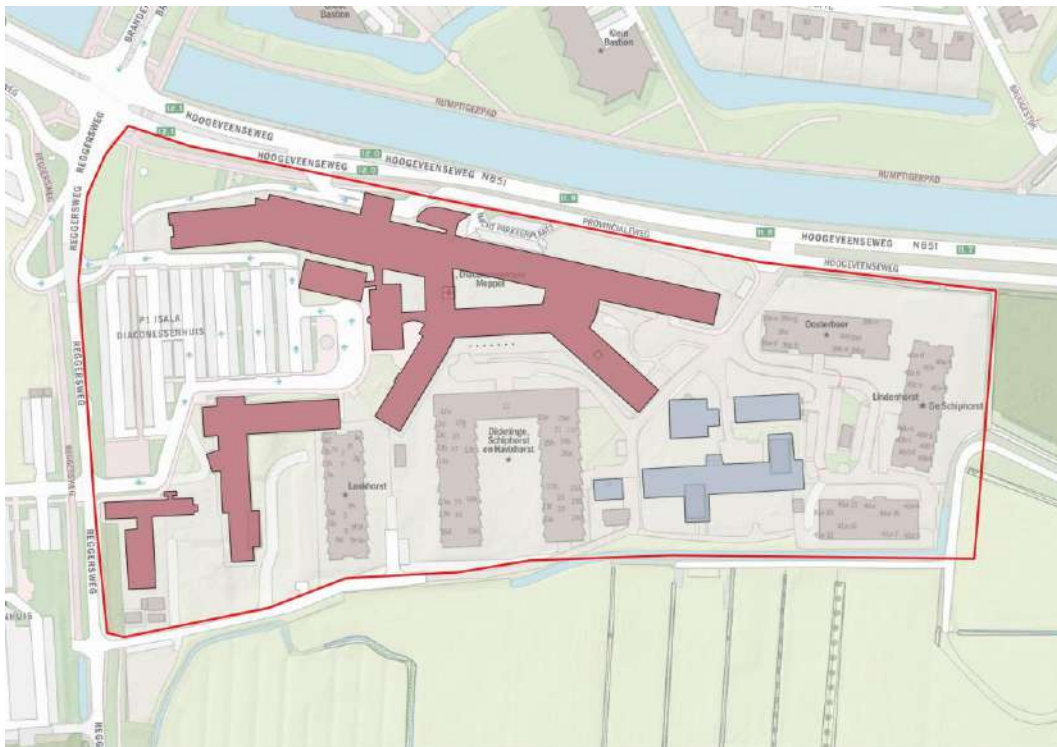
Onder jaarrond beschermde nesten van broedvogels wordt in provincie Drenthe verstaan: in functie zijnde nesten van de boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele kwikstaart, havik, huismus, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw. Voor sommige andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Huismus

Tijdens het veldbezoek zijn op meerdere plekken huismussen aangetroffen (zie bijlage 1). Aan de oostkant van gebouw K hangen vier nestkasten voor huismus, waar ook enkele exemplaren bij zaten. Ook bij de hoofdingang van het ziekenhuis en bij de zuidwest vleugel van het hoofdgebouw zijn huismussen aangetroffen. Het Reggersoord gebouw heeft daarnaast ook potentiële nestlocaties voor huismus (zie figuur 4.4 en 4.5). Het plangebied is geschikt als foerageergebied voor huismus door aanwezigheid van bomen, gazon en overig groen.

Figuur 4.4 Potentiële nestlocaties voor huismus in het Reggersoord gebouw.

Figuur 4.5 Potentieel geschikte gebouwen (rode figuren) voor nestplaatsen van huismus.

Door de sloop van de bebouwing gaan mogelijk nestplaatsen van huismus verloren. Voor het wegnemen van nestplaatsen van huismus is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming (of verklaring van geen bedenkingen³) noodzakelijk. Hierbij is van belang dat de functionele leefomgeving van de aanwezige huismussen niet in gevaar komt. Het is noodzakelijk om de volgende actie(s) te ondernemen:

Aanvullend onderzoek

Onderzoek moet uitwijzen of en hoeveel in gebruik zijnde nesten er aanwezig zijn en in hoeverre de voorgenomen plannen nesten en leefgebied van de huismus aantasten. Volgens het Kennisdocument Huismus (BIJ12, 2017c) dienen minimaal twee veldbezoeken in de periode 1 april tot 15 mei te worden uitgevoerd bij goed weer en overdag, bij voorkeur in de ochtenduren. Met de informatie die met gericht onderzoek wordt verzameld, kan het exacte aantal broedparen vastgesteld worden en kan maatwerk worden geleverd met betrekking tot de eventuele ontheffingsaanvraag en mitigerende maatregelen.

Mitigerende maatregelen (indien nestplaatsen aanwezig blijken te zijn)

Mochten in de te slopen gebouwen nestplaatsen van huismus aanwezig zijn (indien aangetoond door aanvullend onderzoek), dan zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- Bij aanwezigheid van nestplaatsen van huismus is het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk bij bevoegd gezag (provincie Drenthe). Hiervoor dient een activiteitenplan opgesteld te worden waarin duidelijk wordt welke functie het plangebied heeft voor huismus, welke effecten optreden en op welke wijze effecten voorkomen worden. De looptijd van een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming is maximaal 20 weken.
- Bij planning van de sloopwerkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de broedtijd van huismus om verstoring in de meest kwetsbare periode te voorkomen. De meest geschikte periode voor het uitvoeren van werkzaamheden is van 1 september tot 1 maart (weersafhankelijk). Op deze wijze kan schade aan broedende huismussen voorkomen worden.
- Indien werken in de periode 1 september tot 1 maart niet mogelijk of gewenst is, zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om verstoring van bewoonde nestplaatsen van huismus te voorkomen. Om vestiging van broedende vogels te voorkomen dienen voor 1 maart voorzorgsmaatregelen genomen te worden. Hierbij kan gedacht worden aan het afdekken van (potentiële) nestplaatsen van huismus met fijnmazig net of doek of het gebruik van porschuim of andere vulmaterialen om kieren en gaten in het dak af te dichten. Dergelijke maatregelen zijn overigens pas toegestaan als ontheffing is verleend.
- Van belang is dat altijd toegankelijke (alternatieve) nest- of rustplaatsen voor huismus beschikbaar blijven. Voor elke verblijfplaatsen die verloren gaat, is het noodzakelijk om in permanente, vervangende voorzieningen aan te brengen in omliggende gebouwen. Voorbeelden zijn het aanbrengen van neststenen of maatregelen om daken toegankelijk te houden voor huismus. Als het niet mogelijk om permanente vervangende voorzieningen aan te brengen voorafgaand aan de werkzaamheden of de werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren, dan is het ook noodzakelijk om tijdelijke voorzieningen als huismuskasten aan te brengen aan omliggende gebouwen. Dit is nodig om de periode tussen start en afronding van de werkzaamheden te overbruggen. Ook moet rekening gehouden worden met voldoende gewenningstijd (minimaal drie maanden).
- Tenslotte dienen alle maatregelen te worden uitgevoerd in overleg met een huismusdeskundige.

³ Indien de Wet natuurbescherming aanhaakt in een Omgevingsvergunningprocedure.

Ontheffing voor huismus wordt bij vrijwel alle aanvragen verleend. In deze specifieke situatie is uitzicht op ontheffing, omdat voldaan kan worden aan de voorwaarden voor het verlenen van ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming:

- In voorliggende situatie kan de functionaliteit van de leefomgeving gegarandeerd worden door het realiseren van nieuwe nestplaatsen en huismussen tijdens het uitvoeren van de sloopwerkzaamheden te ontzien door de werkzaamheden buiten het kwetsbare broedseizoen uit te voeren.
- Het belang van de sloop van de bebouwing kan worden onderbouwd met het volgende belang: In het belang van volksgezondheid en Ter bescherming van flora en fauna.
- Het ontbreken van alternatieven kan onderbouwd worden door aan te geven dat vervangende nieuwbouw een duurzame oplossing vormt de ontstane ongewenste situatie.

Op basis van bovenstaande is aangetoond dat er uitzicht is op ontheffing: de Wet natuurbescherming staat vaststelling van het bestemmingsplan niet in de weg ten aanzien van huismus.

Ooievaar

Binnen het plangebied zijn tijdens het veldbezoek vier nesten van ooievaars aangetroffen (zie figuur 3.6). Twee van deze nesten zijn in bomen gemaakt, de andere twee op nestpalen. Ook in de omgeving van het plangebied zijn vele waarnemingen van ooievaar gedaan (NDFF, 2020). Het plangebied is niet geschikt als foerageergebied door het ontbreken van een grote oppervlakten nat grasland. De ten zuiden van het plangebied gelegen weilanden en natuurgebied het Reestdal zijn wel geschikt foerageergebied.

Door uitvoering van het plan gaan mogelijk nestplaatsen van ooievaar verloren. Voor het wegnemen van nestplaatsen van ooievaar is een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming (of verklaring van geen bedenkingen⁴) noodzakelijk. Hierbij is van belang dat de functionele leefomgeving van de aanwezige ooievaars niet in gevaar komt. Het is noodzakelijk om de volgende actie(s) te ondernemen:

Aanvullend onderzoek

Onderzoek moet uitwijzen of en hoeveel in gebruik zijnde nesten er aanwezig zijn en in hoeverre de voorgenomen plannen nesten van de ooievaar aantasten. In voorliggende situatie kan het benodigde ooievaaronderzoek gecombineerd worden met het huismusonderzoek. Met de informatie die met gericht onderzoek wordt verzameld, kan het exacte aantal broedparen vastgesteld worden en kan maatwerk worden geleverd met betrekking tot de eventuele ontheffingsaanvraag en mitigerende maatregelen.

Mitigerende maatregelen (indien nestplaatsen aanwezig blijken te zijn)

Mochten bezette nestplaatsen van ooievaar verloren gaan (indien aangetoond door aanvullend onderzoek), dan zijn de volgende maatregelen noodzakelijk:

- Bij aanwezigheid van nestplaatsen van ooievaar is het aanvragen van ontheffing Wet natuurbescherming noodzakelijk bij bevoegd gezag (provincie Drenthe). Hiervoor dient een activiteitenplan opgesteld

⁴ Indien de Wet natuurbescherming aanhaakt in een Omgevingsvergunningprocedure.

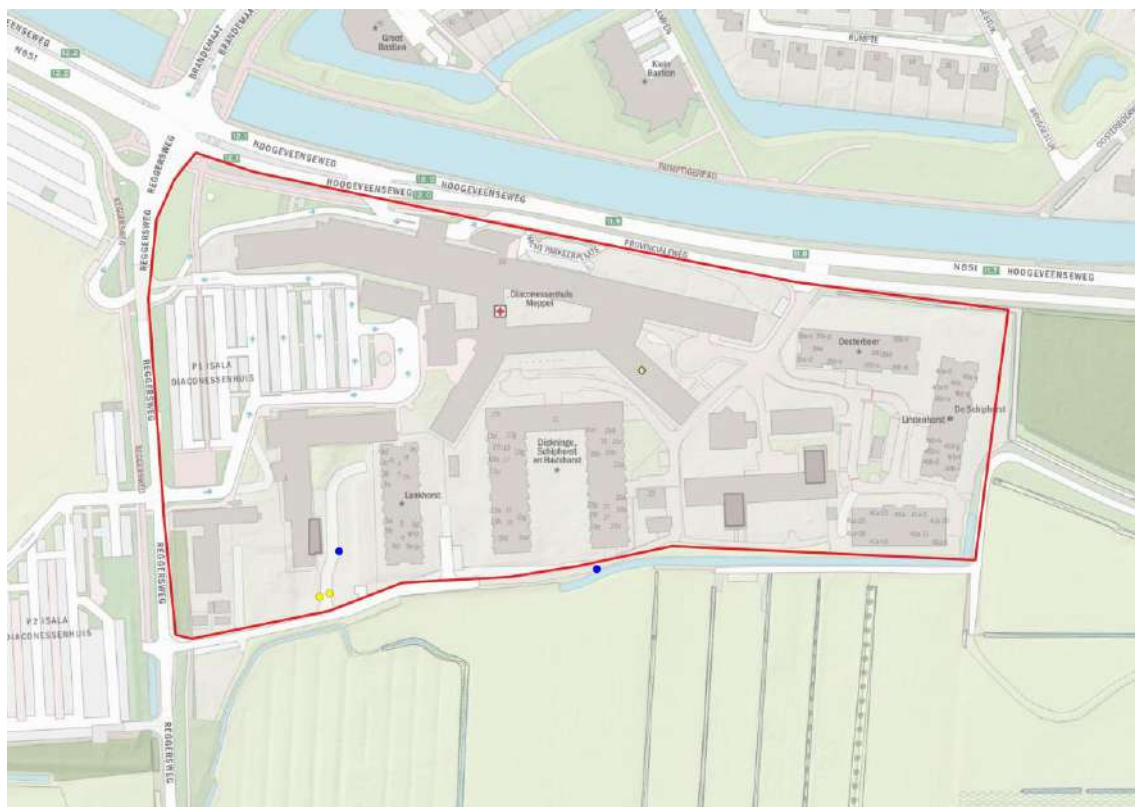
te worden waarin duidelijk wordt welke functie het plangebied heeft voor ooievaar, welke effecten optreden en op welke wijze effecten voorkomen worden. De looptijd van een ontheffingsaanvraag Wet natuurbescherming is maximaal 20 weken.

- Bij planning van de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de broedtijd van ooievaar om verstoring in de meest kwetsbare periode te voorkomen. De meest geschikte periode voor het uitvoeren van werkzaamheden is van 1 september tot 15 maart (weersafhankelijk). Op deze wijze kan schade aan broedende ooievaars voorkomen worden.
- Van belang is dat altijd toegankelijke (alternatieve) nest- of rustplaatsen voor ooievaar beschikbaar blijven. Voor elke verblijfplaatsen die verloren gaat, is het noodzakelijk om in permanente, vervangende voorzieningen aan te brengen. Voorbeelden zijn het verplaatsen/ aanbrengen van nestpalen. Ook moet rekening gehouden worden met voldoende gewinningstijd (minimaal drie maanden).
- Tenslotte dienen alle maatregelen te worden uitgevoerd in overleg met een ooievaardeskundige.

Ontheffing voor ooievaar wordt bij vrijwel alle aanvragen verleend. In deze specifieke situatie is uitzicht op ontheffing, omdat voldaan kan worden aan de voorwaarden voor het verlenen van ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming:

- In voorliggende situatie kan de functionaliteit van de leefomgeving gegarandeerd worden door het realiseren van nieuwe nestplaatsen en ooievaars tijdens het uitvoeren van de werkzaamheden te ontzien door de werkzaamheden buiten het kwetsbare broedseizoen uit te voeren.
- Het belang van het plan kan worden onderbouwd met het volgende belang: In het belang van volksgezondheid en Ter bescherming van flora en fauna.
- Het ontbreken van alternatieven kan onderbouwd worden door aan te geven dat vervangende nieuwbouw een duurzame oplossing vormt voor de ontstane ongewenste situatie.

Op basis van bovenstaande is aangetoond dat er uitzicht is op ontheffing: de Wet natuurbescherming staat vaststelling van het bestemmingsplan niet in de weg ten aanzien van ooievaar.

Figuur 4.6 Locaties ooievaarsnesten op paal (blauw) en in bomen (geel).

Overige vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

In het plangebied zijn geen overige jaarrond beschermde nesten van vogels aangetroffen en of bekend (NDFP, 2020). Dergelijke jaarrond beschermde nesten zijn in en in de direct omgeving (zone 50 meter) ook niet te verwachten op basis van het veldbezoek, de terreinkenmerken en bekende verspreidingsgegevens (NDFP, 2020). Mogelijk worden de bermen en aangrenzende landbouw- en moerasgebieden wel gebruikt als foerageergebied door soorten als buizerd, sperwer, havik, en ransuil.

Door de werkzaamheden verdwijnen geen nestlocaties of onmisbare foerageergebieden, omdat de werkzaamheden beperkt blijven tot de bebouwing en direct aangrenzende groenstroken. In de omgeving blijven ruim voldoende alternatieve foerageergebieden beschikbaar.

Overige vogels

In en nabij het plangebied is broedbiotoop aanwezig voor algemene vogelsoorten als kauw (bebouwing), houtduif, winterkoning, roodborst, merel, Turkse tortel en heggenmus (groenstroken). Tijdens het veldbezoek zijn daarnaast nesten van witte kwikstaart en boerenzwaluw gevonden.

Door sloop van de bebouwing en het rooien van beplanting gaan mogelijk nestlocaties van algemeen voorkomende broedvogels verloren. In de omgeving van het plangebied blijven ruim voldoende alternatieve nestlocaties beschikbaar als een nestlocatie verloren gaat. Voor alle inheemse vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die soorten, nesten, eieren of vaste rust- of verblijfplaatsen beschadigen of

verstoren. In het kader van de Wet natuurbescherming wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd, omdat deze per soort en vaak per jaar kan verschillen. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum.

Het aanvragen van ontheffing is in deze situatie niet aan de orde, mits maatregelen worden genomen om broedvogels te ontzien. Werkzaamheden die zorgen voor schade aan of ernstige verstoring van bewoonde nesten (leidend tot het verlaten van nesten), dienen te worden uitgevoerd buiten het broedseizoen (half december tot half februari). Met name te verwachten soorten als houtduif en merel kunnen tot laat in het seizoen doorgaan met broeden en ook vroeg in het seizoen starten met broeden. Indien werkzaamheden in de periode half februari tot half december worden opgestart dan is voorafgaand aan werkzaamheden een broedvogelcontrole nodig door een ter zake deskundige. Mochten broedende vogels aanwezig zijn dan dienen de werkzaamheden ter plekke te worden uitgesteld tot de jongen zijn uitgevlogen.

4.5 Amfibieën

In het plangebied ontbreekt (permanent) oppervlaktewater, waardoor voortplanting van amfibieën is uitgesloten. Op basis van het veldbezoek, terreinkenmerken en verspreidingsgegevens (o.a. NDFF, 2020) wordt ook overwintering van de soorten in de Habitatrichtlijn, de Verdragen van Bern en Bonn en nationaal beschermde amfibieën zonder provinciale vrijstelling (zoals knoflookpad, poelkikker en heikikker) uitgesloten. Vervolgstappen voor deze soorten zijn niet aan de orde.

Wel is -hetzij beperkt- overwintering van algemene amfibieënsoorten zoals gewone pad, bruine kikker en kleine watersalamander te verwachten in aanwezige ruigtes, rommelhoekjes, (muizen)holen en de strooisellaag in het plangebied. Bij realisatie van de plannen kunnen enkele exemplaren van bovengenoemde vrijgestelde amfibieën geschaad worden. In voorliggende situatie geldt voor deze soorten in de provincie Drenthe vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Wet natuurbescherming, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze amfibieën niet aan de orde is.

4.6 Overige soortgroepen

Op basis van de terreinkenmerken, habitateisen en bekende verspreidingsgegevens (NDFF, 2020) worden in het plangebied geen voortplanting of vaste verblijfplaatsen verwacht van beschermde vissen, ongewervelden en reptielen. Het nemen van vervolgstappen in het kader van de Wet natuurbescherming is niet aan de orde voor deze soortgroepen.

5. Geraadpleegde bronnen

Literatuur

BIJ12 (2017a). Kennisdocument Gewone dwergvleermuis *Pipistrellus pipistrellus*. Versie 1.0, juli 2017.

BIJ12 (2017b). Kennisdocument Ruige dwergvleermuis *Pipistrellus nathusii*. Versie 1.0, juli 2017.

BIJ12 (2017c). Kennisdocument Huismus *Passer domesticus*. Versie 1.0, juli 2017.

Dienst Regelingen (2009). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.

Ministerie van EZ (2015). Besluit van de Minister van Economische zaken van 15 oktober 2015, DGAN-PDJNG / 15129301, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging (2021) Vleermuisprotocol 2021, januari 2021.

Internet

Geoportaal provincie Drenthe (2020). Portaal met provinciale kaarten. <https://geo.drenthe.nl/geoportaal/src/?lang=nl&topic=ehshttps://geo.overijssel.nl/viewer/app/master/v1>. Geraadpleegd december 2020.

Ministerie van LNV (2020). Gebiedendatabase Natura 2000. <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000>. Geraadpleegd november 2020.

NDFF (2020). NDFF uitvoerportaal. <https://ndff-ecogrid.nl>. Geraadpleegd november 2020.

Overheid (2020a). Actuele tekst Wet natuurbescherming. <http://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/>. Geraadpleegd november 2020.

Overheid (2020b). Actuele tekst Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro). <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030378/>. Geraadpleegd oktober 2020.

Ravon (2020). Website met soortinformatie over de Nederlandse reptielen, amfibieën en vissen. <http://www.ravon.nl>.

Sovon (2020). Website met soortinformatie over de Nederlandse vogels. <http://www.sovon.nl>.

Vlinderstichting (2020). Website met soortinformatie over vlinders en libellen. <http://www.vlinderstichting.nl>

Zoogdierverseniging (2020). Website met soortinformatie over de Nederlandse zoogdieren. <http://www.zoogdierverseniging.nl>.

